

УДК 378.005.92

О. Коломієць, к.пед.н., доцент

В. Рябовол, магістр гр. ІС-24 М (1,4)

Центральноукраїнський національний технічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему забезпечення якості освітніх послуг у вищій школі. Акцентовано увагу на необхідності вивчення зарубіжного досвіду контролю якості освітньої діяльності, порівняння результатів функціонування освітньої системи України з національними освітніми системами інших держав. Визначено важливі орієнтири розвитку вищої освіти в Україні згідно з вимогами інноваційного розвитку суспільства в цілому, що мають забезпечувати й особистісний розвиток людини в процесі навчання протягом життя.

заклад вищої освіти, освіта, контроль якості, система управління якістю вищої освіти, стандарти якості, стратегії управління

Актуальність статті. В наш час зростає роль інтелектуального потенціалу, знань, високих технологій. З'являється потреба у фахівцях нової якості та їх швидкої адаптації до нових суспільних реалій. Проблема якості освітніх послуг постає як один з ключових запитів суспільства. Актуальність цієї проблеми лише підсилюється в умовах глобалізації, активного впровадження інноваційних технологій, динамічного суспільного поступу.

Нині європейські країни спрямовують зусилля на посилення привабливості Єдиного європейського освітнього простору, дбаючи про формування спільної системи управління якістю вищої освіти. Виникає необхідність вивчення зарубіжних освітніх практик, дослідження процесів контролю якості освіти, можливостей використання іноземного досвіду вітчизняними ЗВО.

Мета статті. Ознайомитися з міжнародними освітніми практиками контролю якості освітніх послуг, розкрити перспективи використання зарубіжного досвіду забезпечення якості освіти вітчизняними ЗВО.

Якість освіти – це категорія багатоаспектна. Вона включає низку складників, які є показниками якості: системи управління освітою; змісту освіти; методів і технологій навчання; знань, способів вирішення завдань; механізмів контролю якості освітньої діяльності тощо. Європейський центр із вищої освіти ЮНЕСКО (СЕПЕС) вимагає до якості освіти вважати також: «інституціональну місію й мету закладу освіти; параметри освітньої моделі, програми або дисципліни; гарантоване виконання базових стандартів та еталонів; прагнення до постійного вдосконалення навчального процесу; якість персоналу; якість інфраструктури та умов реалізації освітнього процесу в конкретному закладі освіти» [1;50].

Ідея розробки стратегії управління якістю освіти в Європейському Союзі (ЄС) має досить тривалу історію (з 1985 року), коли у Великій Британії, Франції і Нідерландах було ініційовано процеси із забезпечення якості освіти у вищій школі. У 1994 – 1998 рр. було реалізовано пілотний проект Європейського Союзу із забезпечення якості освіти, підсумком якого стало прийняття Радою міністрів з освіти ЄС «Рекомендацій про Європейське співробітництво в забезпеченні якості вищої освіти (98/561/ЄС)». Далі відбулося підписання європейськими країнами низки декларацій щодо реформ у вищій освіті, започаткування Європейської мережі агентств з якості освіти.

В основу європейської системи управління якістю вищої освіти покладена так звана американська модель, що поєднує внутрішнє самооцінювання якості в межах певного закладу освіти і зовнішню оцінку діяльності ЗВО з точки зору його відповідальності перед

суспільством. Система освіти у США характеризується тісним зв'язком із великими корпораціями, різними фірмами. Як правило, діяльність ЗВО забезпечується місцевим законодавством того чи іншого штату.

Регулятором системи освіти постає суспільство, яке через потребу роботодавців у трудових ресурсах формує відповідні запити до закладів вищої освіти й здійснює контроль за якістю фахової підготовки. У ЗВО працюють служби підтримки працевлаштуванню випускників. На педагога покладається відповідальність за рівень викладання окремих дисциплін у ЗВО. Програми навчальних дисциплін схвалюються радою факультету, деканом, університетською комісією з навчальних планів. Проте, здебільшого цей розгляд має формальний характер. Зовнішній контроль за якістю навчання здійснюється комісіями, що формуються з числа випускників, викладачів інших ЗВО, членів опікунської ради. [3].

Кожна європейська країна напручувала власні підходи до контролю якості освіти та оцінювання її результатів.

Так, Німеччина презентує дуальну модель професійної освіти, побудовану на зв'язку системи професійного навчання з виробничими процесами конкретного підприємства. В рамках дуальної системи перелік освітніх програм визначається відповідно до економічних потреб і в тісній взаємодії з партнерами на різних рівнях. Траєкторія та зміст освітніх програм ґрунтується на вимогах, які згодом висуватимуться до потенційних працівників. А сама підготовка фахівців здійснюється на основі паралельного навчання у вищій школі та на підприємствах. Модель дуальної освіти в Німеччині є національною програмою, що фінансується з бюджету.

У Франції більшість здобувачів обирає університетську освіту, що обумовлено високою якістю навчання та наданням необмежених можливостей, які відкриваються перед випускниками університетів. У Франції дуже високий рівень вимог до рівня знань студентів, проте французька система дозволяє здобувачам освіти формувати індивідуальний навчальний план, доповнюючи обов'язкові дисципліни предметами за вибором. Французька система вищої освіти має також чітку практичну орієнтацію освітніх програм, які включають обов'язкове стажування, під час проходження якого студентам пропонується перетворити знання у навички і довести їх до досконалості на реальних прикладах.

Повністю відповідає європейським стандартам система освіти у Польщі. Популярність отримання вищої освіти тут пояснюється високою якістю навчання і чудовими перспективами в плані подальшого працевлаштування. Дипломи випускників ЗВО дійсні у всіх країнах ЄС, що значно розширює можливості фахівців і збільшує їх шанси на отримання престижної роботи. Висока якість освіти в польських ЗВО забезпечується за рахунок: відповідності матеріальної та методичної бази до європейських порядків; обов'язкового виконання програм двома мовами (польською та англійською); високим рівнем кваліфікації професорсько-викладацького складу.

Загальною тенденцією в організації освітнього процесу європейських ЗВО є відмова від жорсткої регламентації структури і змісту програм, уведення гнучких систем навчання. Цей досвід активно впроваджують й вітчизняні заклади вищої освіти, зокрема і ЦНТУ.

Згодом було розроблено та узгоджено стандарти, рекомендації та процедури із забезпечення та оцінки якості освіти – European quality assurance standards and guidelines (ESG). Їхнє головне призначення полягає у наданні допомоги та визначенні орієнтирів як для закладів вищої освіти, що розробляють власні системи забезпечення якості, так і для агенцій, які здійснюють незалежний контроль й оцінювання якості.

Міжнародним стандартом ISO 21001:2018 визначено фундаментальні засади щодо створення внутрішньої системи гарантування якості у закладі освіти на основі процесного підходу. Увагу до процесного підходу можна пояснити тим, що він, на думку науковців, гарантує ефективність результатів завдяки «здійсненню управління ресурсами і діяльністю як процесом» [2].

Запровадження політики підтримки системи контролю якості освітньої діяльності у закладах вищої освіти має ґрунтуватися на засадах студентоцентрованого освітнього

середовища, традиціях і культурі ЗВО, системі ціннісних орієнтирів, що зумовлюють поведінку закладу освіти на освітньому ринку. Усе це має гарантувати ефективне виконання місії та стратегії закладу вищої освіти, прокласти шлях у майбутнє.

Отже, актуальним завданням є впровадження стратегії безперервного покращення якості, до якої мають бути долучені усі зацікавлені особи; задіяні механізми погодження, контролю та моніторингу власних програм контролю якості освіти.

Щодо зовнішньої оцінки ЗВО, то необхідно зазначити про відповідність всіх процедур меті і завданням, а будь-яких рішень розробленим критеріям оцінювання, що застосовуються однаково для всіх. Результати зовнішньої оцінки у формі зведень з опису та аналізу виявлених даних оприлюднюються агенствами з гарантування якості, що мають повноваження для провадження зовнішнього оцінювання. Ці агенства діють на основі встановлених правових норм й отримують визнання з боку компетентних органів влади європейського простору вищої освіти.

У Великій Британії Агенство забезпечення якості вищої освіти (QAA) – це незалежний орган, на який покладено відповідальність за перевірку стандартів та якості вищої освіти. Агенство проводить огляди оцінки якості, розробляє посібники, проводить відповідні дослідження.

Особливе місце у європейській практиці оцінювання якості освіти посідає акредитація закладів освіти. Більшість національних акредитаційних структур мають незалежний статус, залучають зовнішніх експертів, проводять спільну зі ЗВО експертизу, публікують звіти.

Як правило, акредитація спрямовується на освітні програми (програмна, спеціалізована акредитація) і на ЗВО (інституційна акредитація). В різних освітніх системах співвідношення між обома типами акредитації вибудовується неоднаково. За останній період намітилася тенденція до їх поєднання (суміщення). Продовжується пошук необхідного балансу, оскільки просте інституційне оцінювання не досягає базових основ діяльності ЗВО, а програмне оцінювання може обернутися для багатьох ЗВО зайвим адміністративним тягарем.

Отже, у зарубіжних країнах створені та успішно функціонують національні системи оцінювання якості освіти. Ці системи, як правило, є достатньо незалежними від органів управління освітою, вони продукують цілком об'єктивну інформацію, яку використовують для корегування стратегії і тактики освітніх політик, дослідження результативності освітнього процесу, удосконалення діяльності закладів освіти.

Аналіз існуючих зарубіжних систем контролю якості вищої освіти підтверджує різноманітність та специфіку повноважень відповідних організацій, зайнятих їх забезпеченням. Традиційний комплекс реалізованих ними завдань включає покращення якості освітньої діяльності в контексті суспільних потреб; надання ресурсної підтримки та інформаційного супроводу закладам вищої освіти для реалізації різноманітних програм контролю якості освіти; поширення кращих практик та інновацій.

Аналіз Європейських стандартів гарантування якості вищої освіти дає можливість визначити ключові вимоги й тенденції розвитку європейської системи контролю якості освіти в Україні. Йдеться про:

- чітку окресленість політики забезпечення якості;
- визначення стратегічних цілей, змісту окремих процедур і виконавців;
- безумовне дотримання критеріїв діяльності із забезпечення якості;
- дієва система постійного спостереження, контролю та аналізу;
- доступність і відкритість інформації з проблем якості освіти.

Виконання цих вимог потребує реалізації низки важливих заходів:

- створення Національного освітнього центру акредитації;
- підвищення міжнародного статусу України у системі зовнішнього забезпечення якості;

- створення та впровадження механізмів правового регулювання участі зацікавлених осіб у процедурі дотримання соціальної відповідальності за рівень освітнього сервісу;
- активне залучення здобувачів освіти до національних служб якості освіти;
- запровадження моніторингу якості вищої освіти (на постійно діючій основі);
- удосконалення системи контролю й оцінювання ефективності освітньої діяльності ЗВО, гарантування її відкритості та прозорості.

Отже, кожна країна має право самостійно вирішувати питання щодо гарантування якості вищої освіти беручи до уваги національну специфіку. У питанні вироблення стандартів якості освіти Україна мусить наближати і поєднувати власні напрацювання та сучасний зарубіжний досвід. Тому вважаємо доцільним посилити увагу до розробки систем менеджменту якості; функціонування незалежних агентств з питань надання якісних освітніх послуг; створення різнорівневих систем якості.

Список літератури

1. Гаращук О. В., Куценко В. І Якісна освіта – інструмент сталого розвитку (зарубіжний досвід та українські реалії). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2019. Вип.1, частина 1. С. 49-55/50
2. Іванишин А. В. Європейські та міжнародні підходи до управління якістю освіти з використанням інтелектуальних технологій. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/mar/29952/stattyaivanyshyn2023.pdf>.
3. Локшина О. І. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / О. І. Локшина. Київ. К.І. С.2004. 128с.